

Konkurencja w szkolnictwie wyższym a wyrównywanie szans edukacyjnych

Krzysztof Pawłowski
Prezydent WSB-NLU

Łódź, Konferencja FEP, 25-26.06.2009 r.

Uwagi wstępne i definicje autora:

➤ **Konkurencja** – warunki prawne wymuszające efektywność użycia środków publicznych w szkolnictwie wyższym.

➤ **Wyrównywanie szans edukacyjnych** – zadanie postawione przed państwem, szczególnie ważne w dobie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, w której najistotniejszym zasobem i czynnikiem uzyskania przewagi konkurencyjnej jest wiedza.

➤ Referat jest opublikowany po ogłoszeniu założeń do nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym, z których wynika, że dalsza część prezentacji ma **charakter czysto teoretyczny.**

Tezy postawione przez autora w referacie z 2006 r. (wyzwania konkurencji dla polskiego szkolnictwa wyższego) są wciąż aktualne, a wnioski które można dzisiaj postawić powinny być jeszcze ostrzejsze z wnioskiem generalnym:

Polska marnuje szansę wyrwania się z półperyferii świata rozwiniętego (prof. J. Staniszkis) nie wprowadzając mechanizmów konkurencyjnych do polskiego szkolnictwa wyższego.

Dwa modele wyrównywania szans:

I. Zapewnienie wszystkim dzieciom i młodzieży nieodpłatnego dostępu do wykształcenia poprzez naukę i studiowanie w szkołach i uczelniach oferujących gwarantowany przez państwo wysoki poziom programów edukacyjnych (model realizowany z lepszym lub gorszym skutkiem przez bogate państwa UE, najlepiej w państwach skandynawskich)

II. Model, w którym o szansach edukacyjnych decyduje w dużej mierze pochodzenie społeczne i miejsce zamieszkania a wszystkie działania państwa sprowadzają się do zmniejszenia strat i ograniczenia efektów negatywnych.

Wniosek:

Nawet w państwach o dochodzie powyżej 20 tys.E/głowę, państwo nie jest w stanie zapewnić porównywalnej i wysokiej jakości szkół i uczelni.

Państwo polskie z dochodem około 7,5 tys.E/ głowę nie jest w stanie wziąć na siebie (tzn. sfinansować z budżetu) całości zadań związanych z zapewnieniem demokratycznego dostępu do wykształcenia. W tej sytuacji efektywne wykorzystywanie środków publicznych jest tym ważniejsze.

Patrząc z perspektywy lat 1989-2009 można u nas dostrzec dwa pozytywne działania systemowe:

- Wprowadzenie w wyniku reformy z roku 1998 egzaminów powszechnych na zakończenie każdego etapu kształcenia (szkoły podstawowej, gimnazjum, liceów i techników) pozwala ocenić w perspektywie kilkuletniej jakość kształcenia w każdej szkole.
- Wprowadzenie w roku 2004 powszechnego systemu stypendialnego ze środków publicznych obejmującego **wszystkich** studentów.

TEZY GENERALNE:

- 1) Prawdziwe i skuteczne wyrównywanie szans edukacyjnych może zostać uzyskane **tylko** gdy rozpoczyna się takie działania od najważniejszego etapu kształcenia – najlepiej od przedszkola, najpóźniej od klas I-III szkoły podstawowej.
- 2) Wyrównywanie szans edukacyjnych na poziomie szkoły wyższej jest tylko ograniczeniem negatywnych efektów uzyskanych na wcześniejszych etapach kształcenia.
- 3) Zapewnienie równych szans edukacyjnych, szczególnie teraz w dobie gospodarki opartej na wiedzy powinno być **podstawowym obowiązkiem państwa.**

Działanie systemowe „Diament”

To jest smutne, ale w Polsce więcej dla wyrównania szans robią uczelnie prywatne niż publiczne.

Przykład szczegółowy – rok zerowy
w WSB-NLU

WYŻSZA SZKOŁA
NATIONAL - LOUIS

Wyrównywanie szans na wczesnych etapach kształcenia „case Małopolski” – projekt Diament, autor projektu WSB-NLU w Nowym Sączu realizuje konsorcjum MCDN, WSB-NLU, NLU-Chicago, środki – 20 mln zł z Urzędu Marszałkowskiego (POKL) okres realizacji 5 lat (projekt ruszył w 2009)

3 PODSTAWOWE ZADANIA DIAMENTU:

- Objęcie **wszystkich dzieci** w klasach I do III specjalnym dodatkowym programem, który poprzez zabawę i inne atrakcyjne formy doprowadzi do wzrostu umiejętności rozwiązywania problemów i wzrostu postaw kreatywnych i przedsiębiorczych
- opracowanie systemu (otwartego) wyławianie dzieci i młodzieży uzdolnionej przez cały okres kształcenia od klasy IV szkoły podstawowej do klasy maturalnej.
- Utworzenie na poziomie powiatów, tzw. „POWUZ”- ów tzn. powiatowych ośrodków wspierania uczniów zdolnych, w których prowadzone będą dodatkowe zajęcia (uczniowie pozostają nadal w swoich macierzystych szkołach).

Ponieważ tworzony system będzie powszechny (na poziomie Małopolski) tzn. obejmie **wszystkie szkoły** (także wiejskie i małomiasteczkowe) i przewiduje szkolenie nauczycieli – liderów z **każdej szkoły** to w okresie średnioterminowym (około 10 lat) powinien doprowadzić do **realnego wzrostu** jakości kształcenia we wszystkich szkołach a więc w sposób istotny doprowadzić do wyrównania szans edukacyjnych.

Wyrównywanie szans edukacyjnych na poziomie szkoły wyższej

Teza – Obecny system studiów nieodpłatnych dla ograniczonej liczby studentów i tylko studiujących w uczelniach publicznych **zwiększa** nierówność szans edukacyjnych.

Nieodpłatnie **częściej** studiują studenci pochodzą z rodzin zamożnych i kończący dobre szkoły z wcześniejszych etapów kształcenia niż studenci pochodzący z rodzin ubogich, pochodzący ze wsi i małych miast, kończący w związku z tym szkoły gorsze jakościowo.

W państwie ubogim, którego nie stać na zapewnienie **wszystkim** studentom studiów nieodpłatnych potrzebny jest system mieszany będący połączeniem zadania zapewnienia **demokratycznego dostępu do kształcenia na poziomie szkoły wyższej** **z wymuszeniem konkurencji pomiędzy uczelniami o studentów** (co w perspektywie średniookresowej doprowadzi do wzrostu jakości oferowanych programów).

System opisany szczegółowo w książce „Społeczeństwo wiedzy – szansa dla Polski”, Znak 2004.

Podstawowe elementy systemu (1):

I. Studia nieodpłatne dla wszystkich studentów pierwszego roku, niezależnie od formy i trybu studiowania (zapewniające demokratyczny dostęp do wykształcenia wyższego i wyrównujące szanse edukacyjne).

Podstawowe elementy systemu (2):

II. W miarę wzrostu dochodu narodowego równoległe ze zmniejszeniem się w wyniku nizu demograficznego liczby kandydatów na studia w perspektywie około 10 lat, państwo polskie będzie mogło sfinansować także II rok studiów dla wszystkich studentów, którzy uzyskają bezwarunkową promocję z I na II rok, początkowo tylko dla studentów studiów stacjonarnych.

Podstawowe elementy systemu (3):

III. Studia „kompetencyjne” dla studentów na wybranych kierunkach (których absolwenci są niezbędni dla sprawnego funkcjonowania państwa) w wybranych najlepszych uczelniach (wydziałach) studia nieodpłatne dla około 20 tys. osób w każdym roku przyjmowanych w warunkach konkursowych.

Podstawowe elementy systemu (4):

IV. Studia odpłatne dla wszystkich pozostałych studentów (na początku od II roku studiów, później od III roku studiów) z tym, że studia stacjonarne (jako preferowana przez państwo jakościowa forma studiów) byłyby częściowo finansowane ze środków budżetowych poprzez bon edukacyjny (algorytm) w wysokości około 3 tys. zł na rok studiów oraz wsparte rozwiniętym systemem stypendialnym.

Podstawowe elementy systemu (5):

V. Nieodpłatne studia doktoranckie w najbardziej rozwojowych dziedzinach wiedzy dla około 4 000 doktorantów przyjmowanych co roku na trzyletnie stacjonarne studia doktoranckie (doktoranci otrzymywaliby pod warunkiem uzyskania promocji specjalne stypendia w wysokości minimum 50 tys. zł/rok) pozwalające się skoncentrować wyłącznie na prowadzeniu badań naukowych i studiowaniu.

Podstawowe elementy systemu (6):

VI. Zmiana sposobu kształcenia nauczycieli.

PODSUMOWANIE - Wprowadzenie częściowej odpłatności w uczelniach publicznych oraz zrównanie warunków dla uczelni niepaństwowych wymusiłoby uruchomienie prawdziwej konkurencji w ubieganiu się o kandydatów na studia, a to musiałoby przynieść wzrost poziomu kształcenia i wzrost średniego poziomu wykształcenia absolwentów co w efekcie przełożyłoby się na wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki.

Wprowadzenie proponowanego systemu **nie jest**
drogie a jego wprowadzenie w życie jest
możliwe nawet przy obecnych możliwościach
finansowych państwa (szczegółowe wyliczenia
w książce).

Potrzebna jest tylko wola politycznych elit
rządzających państwem a jej nie ma bo uznały
one, że ważniejszy jest interes środowiska
akademickiego pracującego w uczelniach
publicznych niż interes państwa.

Czy to co przedstawiłem oznacza, że trzeba się pogodzić z głupotą systemu i złą wolą decydentów i pogodzić się, że wnuki będą żyły w kraju V kategorii ?

NIE !

MUSIMY WALCZYĆ !

**Żądania Uczelni Niepublicznych przedstawione
Rządowi RP w dniu 23 czerwca 2009 r. (1)**

- A) Wprowadzenie zasady rzeczywistej konkurencji do szkolnictwa wyższego w Polsce.**
1. Finansowanie studiów stacjonarnych w uczelniach niepublicznych.
  2. Równy dostęp do środków finansowanych z UE.
  3. Proporcjonalny udział w organach przedstawicielskich.
  4. Eliminacja blokad w sprawie kształcenia kadr akademickich.

Żądania Uczelni Niepublicznych przedstawione Rządowi RP w dniu 23 czerwca 2009 r. (2)

B) Usunięcie istniejących patologii.

1. Kontrola przez NIK organizacji i finansowania płatnych studiów w uczelniach publicznych.
2. Zaniechanie finansowania ze środków budżetowych, tworzenie nowych kierunków studiów, filii i ZOD-ów.

**Żądania Uczelni Niepublicznych przedstawione
Rządowi RP w dniu 23 czerwca 2009 r. (3)**

C) Zmiany ustawowe, prawne i organizacyjne.

1. Określenie zasad partnerstwa publiczno-
prywatnego.
2. Zmiana ścieżki kariery zawodowej.
3. Wzmożenie nadzoru nad działalnością systemu,
uniemożliwienie przejmowania władzy nad
systemem przez kartel.

Do czasu spełnienia ww. żądań uczelnie niepubliczne nie będą uczestniczyły – poprzez swych przedstawicieli w pracach organów przedstawicielskich działających w strukturze i wokół Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Uczelnie niepubliczne zawieszają w tym okresie swoje członkostwa w KRASP i KRZSP i zorganizują się w tymczasowej Konferencji Rektorów Uczelni Niepublicznych Rzeczypospolitej Polskiej działającej przy SRiZUN.

Dziękuję za uwagę !

WYŻSZA SZKOŁA
NATIONAL - LOU